

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV kadencja

Druk nr 3059
Warszawa, 22 czerwca 2004 r.

Pan
Józef Oleksy
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy panią poseł Aldonę Michalak.

(-) Magdalena Banaś; (-) Jan Chojnacki; (-) Danuta Ciborowska;
(-) Bronisław Cieślak; (-) Aleksander Czuż; (-) Eugeniusz Czykwin;
(-) Jakub Derech-Krzycki; (-) Wojciech Długoborski; (-) Witold Firak;
(-) Sebastian Florek; (-) Witold Gintowt-Dziewałtowski; (-) Anna Górna-Kubacka; (-) Joanna Grobel-Proszowska; (-) Krystyna Herman; (-) Teresa Jaształ; (-) Marian Kawa; (-) Bożena Kizińska; (-) Jan Knapik; (-) Jan Kochanowski; (-) Stanisław Kopeć; (-) Jacek Kowalik; (-) Krystian Łuczak;
(-) Aldona Michalak; (-) Alicja Murynowicz; (-) Tadeusz Myler; (-) Andrzej Namysło; (-) Irena Maria Nowacka; (-) Wiktor Osik; (-) Małgorzata Ostrowska; (-) Katarzyna Maria Piekarska; (-) Elżbieta Piela-Mielczarek;
(-) Kazimierz Pietrzyk; (-) Stanisław Piosik; (-) Zbigniew Podraza;
(-) Olgierd Poniżnik; (-) Franciszek Potulski; (-) Władysław Rak;
(-) Andrzej Różański; (-) Jan Sieńko; (-) Robert Smoleń; (-) Edmund Stachowicz; (-) Marian Stępień; (-) Władysław Stępień; (-) Elżbieta Szparaga; (-) Ryszard Tomczyk; (-) Marek Widuch; (-) Marcin Wnuk;
(-) Grzegorz Woźny; (-) Zbyszek Zaborowski; (-) Andrzej Zajac;
(-) Ryszard Zbrzyzny.

U S T A W A

z dnia 2004 r.

o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁾

Art. 1.

W ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.²⁾) w art. 359 po § 2 dodaje się § 2¹ i § 2² w brzmieniu:

„§ 2¹. Wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej może być wyższa maksymalnie o jedną trzecią od wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne).

§ 2². Jeżeli wysokość odsetek wynikająca z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne.”.

Art. 2.

W ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o obligacjach (Dz. U. z 2001 r. Nr 120, poz. 1300, z 2002 r. Nr 216, poz. 1824 oraz z 2003 r. Nr 217, poz. 2124) uchyla się art. 18.

Art. 3.

¹ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 29 czerwca 1995 r. o obligacjach, ustawę z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim i ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 1971 r. Nr 27, poz. 252, z 1976 r. Nr 19, poz. 122, z 1982 r. Nr 11, poz. 81, Nr 19, poz. 147, Nr 30, poz. 210, z 1984 r. Nr 45, poz. 242, z 1985 r. Nr 22, poz. 99; z 1989 r. Nr 3, poz. 11, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, Nr 55, poz. 321, Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 107, poz. 464, Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 85, poz. 388, Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, Nr 139, poz. 646, Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 115, poz. 741, Nr 117, poz. 751, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 117, poz. 758, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 271, Nr 74, poz. 855 i 857, Nr 88, poz. 983, Nr 114, poz. 1191, z 2001 r. Nr 11, poz. 91, Nr 71, poz. 733; Nr 130, poz. 1450, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 141, poz. 1176, z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 60, poz. 535, Nr 64, poz. 592, Nr 124, poz. 1151 oraz z 2004 r. Nr 91, poz. 870 i Nr 96, poz. 959.

W ustawie z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 100, poz. 1081, z 2003 r. Nr 109, poz. 1030 oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 3 w ust. 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) na mocy których termin spłaty kredytu nie przekracza miesiąca,”;

2) po art. 7 dodaje się art. 7a w brzmieniu:

„Art. 7a. 1. Łączna kwota wszystkich kosztów, opłat i prowizji, do których zapłaty zobowiązany jest konsument, o której mowa w art. 4 ust. 2 pkt 9, nie może być większa niż kwota odsetek zapłaconych w pierwszym roku obowiązywania umowy o kredyt konsumencki, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Jeżeli umowa o kredyt konsumencki została zawarta na okres krótszy niż rok, łączna kwota wszystkich kosztów, opłat i prowizji, do których zapłaty zobowiązany jest konsument, nie może być większa niż kwota odsetek zapłaconych w okresie obowiązywania umowy.”.

Art. 4.

W ustawie z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 197, poz. 1661 oraz z 2004 r. Nr 93, poz. 889) w art. 16 w ust. 1 w pkt 2 dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) art. 6 ustawy z dnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr, poz.);”.

Art. 5.

Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Art. 6.

Kto w pieniężnych stosunkach kredytowych zastrzega lub pobiera korzyści majątkowe przewyższające wysokość odsetek maksymalnych określonych w art. 359 § 2¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, podlega karze pozbawienia wolności do lat dwóch i karze grzywny albo jednej z tych kar.

Art. 7.

Przepisy ustawy stosuje się do czynności prawnych dokonywanych po jej wejściu w życie.

Art. 8.

Ustawa wchodzi w życie po upływie miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Projektowane przepisy mają na celu ograniczenie stosowania w stosunkach cywilnoprawnych odsetek o znacznej wysokości. W chwili obecnej brak jest określenia górnej granicy oprocentowania kredytów i pożyczek. Ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 49, poz. 408) dokonała zmiany art. 359 Kodeksu cywilnego polegającej na uchyleniu możliwości określania odsetek maksymalnych przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia. Rada Ministrów upoważniona została do określania jedynie wysokości odsetek ustawowych. Na mocy tej ustawy uchylony został także art. XXV ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny, który przewidywał odpowiedzialność karną za pobieranie korzyści majątkowych przewyższających wysokość odsetek maksymalnych. Uchylenie tych przepisów spowodowało likwidację miary służącej do oceny, czy odsetki mają charakter lichwiarski, czy też są dopuszczalne. Pozostawienie jedynie określania odsetek ustawowych nie spełniło pokładanych oczekiwań, albowiem odsetki te mają inną, własną rolę do spełnienia; odnoszą się one tylko do zobowiązań, w których strony umowy nie ustaliły odsetek umownych. Granica odsetek ustawowych nie jest więc granicą odsetek maksymalnych.

Należy podkreślić, że proponowane regulacje nie stanowią nowej jakościowo propozycji, ponieważ kwestie pobierania rażąco wysokich odsetek oraz odsetek maksymalnych uregulowane były zarówno w okresie II RP, jak i w latach powojennych. Sięgając do polskiego ustawodawstwa międzywojennego wskazać wypada, że w okresie inflacji w 1924 r. Prezydent RP wydał rozporządzenie o lichwie pieniężnej (Dz. U. RP Nr 56/24, poz. 574). W 1932 r. Minister Skarbu wydał rozporządzenie o lichwie pieniężnej, najwyższych dozwolonych korzyści majątkowych w pieniężnych stosunkach kredytowych (Dz. U. Nr 90, poz. 759), a także wspólne z Ministrem Sprawiedliwości rozporządzenie o lichwie pieniężnej, najwyższych dozwolonych korzyści majątkowych przedsiębiorstw, trudniących się czynnościami bankowymi (Dz. U. Nr 89, poz. 841). Karalność lichwy wynikała wówczas z art. 268 Kodeksu karnego z 1932 r.

Przeciwdziałanie nieograniczonemu poziomowi oprocentowania ma na celu wyeliminowanie z obrotu gospodarczego zjawiska zwanego popularnie „lichwą” polegającego na pobieraniu nadmiernych odsetek. Wprawdzie bardzo trudno jest określić, od jakiego poziomu oprocentowania zaczyna się lichwa – zawsze ma to odniesienie do aktualnego i prognozowanego tempa wzrostu gospodarczego oraz aktualnego i przewidywanego poziomu inflacji, jednakże w ustawodawstwie europejskim oraz USA podjęto próby zdefiniowania tego zjawiska.

Na przykład we Francji, w prawie cywilnym, swoboda ustalania odsetek umownych jest ograniczona od dawna. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, pożyczka konwencjonalna staje się lichwiarską, gdy jej oprocentowanie przekracza o co najmniej 1/3 średnią efektywną stopę procentową stosowaną w poprzednim kwartale przez instytucje kredytowe w stosunku do pożyczek tego samego rodzaju. W Stanach Zjednoczonych regulacje w tym zakresie zróżnicowane są w poszczególnych stanach i kształtują się następująco: w Alabamie – odsetki ustawowe – 6 %, generalny limit lichwy – 8 %, odsetki sądowe – 12 %; na Florydzie – odsetki ustawowe – 12 %, generalny limit lichwy – 18 %, a dla pożyczek powyżej 500 tys. USD – oprocentowanie wynosi 20 %.

Potrzebę ustawowego ograniczenia wysokości odsetek stosowanych w stosunkach cywilnoprawnych sygnalizował wielokrotnie Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) w związku z otrzymywanymi przez niego sygnałami o zastrzeganych i pobieranych odsetkach w znacznej wysokości. RPO zwracał się w tej sprawie kilkakrotnie zarówno do Ministra Sprawiedliwości, jak i do Prezesa Rady Ministrów, po raz pierwszy w połowie 1994 r. Jego wystąpienia spowodowały przeprowadzenie przez Ministra Sprawiedliwości badań praktyki prokuratorskiej i sądowej w zakresie spraw związanych z pobieraniem wysokich odsetek i stosowaniem wyzysku. Opierając się na tych samych co Minister Sprawiedliwości wynikach badań, RPO nie podzielił wniosków z nich wyciągniętych i ponownie postulował o dokonanie analizy problemu lichwy przez Radę Legislacyjną przy Prezesie Rady Ministrów. W otrzymywanych odpowiedziach na jego wystąpienia podnoszony był argument, że przeciwko określaniu odsetek maksymalnych przemawia zasada swobody umów (art. 353¹ Kodeksu cywilnego). Stanowiska tego nie można jednakże podzielić. Zasada swobody kształtowania stosunków umownych nie jest równoznaczna z całkowitą dowolnością, w tym samym bowiem przepisie, tj. art. 353¹ Kodeksu cywilnego, znajduje się jej ograniczenie nakazujące, aby umowa nie była sprzeczna z właściwością (naturą) stosunku, ustawą lub z zasadami współżycia społecznego.

Wychodząc naprzeciw postulatam wielu obywateli, którzy z powodu stosowania wobec nich lichwiarskich odsetek wpadli w „pętlę zadłużenia”, a także dzieląc poglądy RPO w tej sprawie, który cały czas dostrzega konieczność ustawowego uregulowania tego problemu, proponujemy ustalić wysokość odsetek maksymalnych na poziomie 4/3 wysokości odsetek ustawowych określanych w drodze rozporządzenia przez Radę Ministrów na podstawie art. 359 § 3 Kodeksu cywilnego. Od dnia 25 września 2003 r. wysokość odsetek ustawowych wynosi 12,25 % w stosunku rocznym. Odsetki maksymalne, zgodnie z proponowanymi regulacjami, wynosiłyby więc około 16,3 % w stosunku rocznym. Wnioskodawcy, mając na

uwadze to, że proponowana regulacja stanowi ograniczenie zasady swobody umów, stoją na stanowisku, że przepisy o odsetkach maksymalnych powinny mieć rangę przepisów ustawowych. Natomiast propozycja powiązania wysokości odsetek maksymalnych z wysokością odsetek ustawowych, określanych przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia, pozwala na uniknięcie konieczności częstych zmian Kodeksu cywilnego w przypadku uregulowania wysokości odsetek maksymalnych w ustawie. Proponowana zmiana oparta jest na konstrukcji nieważności bezwzględnej czynności prawnej w zakresie ustalenia odsetek w wysokości przekraczającej wysokość odsetek maksymalnych. W miejsce nieważnych elementów czynności prawnej stosowane będą przepisy ustawy o odsetkach maksymalnych.

Biorąc pod uwagę możliwość obchodzenia przepisów o odsetkach maksymalnych poprzez „mnożenie” opłat, prowizji i innych dodatkowych kosztów związanych z udzielanymi kredytem lub pożyczką, w szczególności w stosunku do konsumentów, celowym jest także dokonanie odpowiednich zmian w ustawie o kredycie konsumenckim. Te wszystkie dodatkowe koszty proponuje się ograniczyć do kwoty odsetek zapłaconych w pierwszym roku obowiązywania umowy, a jeżeli umowa jest zawarta na okres krótszy niż rok – do kwoty odsetek za cały okres obowiązywania umowy.

W celu zapewnienia przestrzegania przepisów o odsetkach maksymalnych proponuje się także wprowadzenie przepisu karnego przewidującego odpowiedzialność karną podmiotów czerpiących nadmierne zyski z udzielanych kredytów lub pożyczek. Z przepisem tym powiązana jest nowelizacja ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia spójności proponowanych rozwiązań, należy dokonać także nowelizacji ustawy dnia 29 czerwca 1995 r. o obligacjach, która wyłącza stosowanie przepisów o odsetkach maksymalnych do oprocentowania obligacji.

Projekt ustawy nie pociąga za sobą obciążeń budżetu państwa.

Przedmiot projektu ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, dnia 30 czerwca 2004 roku

Pan
Józef Oleksy
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia
w sprawie zgodności poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy –
Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw z prawem Unii
Europejskiej

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity: Monitor Polski z 2002 r., Nr 23, poz. 398 z późn. zm.) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt zmierza do wprowadzenia zmian w czterech ustawach: w ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm., dalej: k.c.), ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o obligacjach (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r., Nr 120, poz. 1300 ze zm., dalej: u.o.), ustawie z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 100, poz. 1081 ze zm., dalej: u.k.k.) oraz w ustawie z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 197, poz. 1661 ze zm., dalej: u.o.p.z.). Projekt zakłada wprowadzenie do k.c. postanowień określających maksymalną wysokość odsetek od sumy pieniężnej oraz uchylenie przepisów u.o. wyłączających stosowanie przepisów o odsetkach maksymalnych w stosunku do oprocentowania obligacji. W projekcie zawarte są także postanowienia rozszerzające zakres stosowania u.k.k. na umowy o kredyt konsumencki, na mocy których termin spłaty kredytu nie przekracza miesiąca (w obowiązującym tekście mowa jest o trzech miesiącach) oraz określające maksymalną kwotę należności konsumenta z tytułu kosztów, opłat i prowizji

BIURO STUDIÓW I EKSPERTYZ KANCELARII SEJMU
00-441 Warszawa, ul. Zagórna 3 tel. 621 09 71, 694 17 27, fax 694 18 65

Niniejszy tekst jest wyłącznie opinią, sporządzoną w Biurze Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, na użytek wewnętrzny w Sejmie i Kancelarii Sejmu; nie stanowi obowiązującej wykładni prawa.

związanych z kredytem. Ponadto, projekt uzupełnia katalog przestępstw przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi z art. 16 u.o.p.z., za które odpowiadają podmioty zbiorowe, o przestępstwo polegające na zastrzeganiu lub pobieraniu w pieniężnych stosunkach kredytowych korzyści majątkowych przewyższających wysokość odsetek maksymalnych. Przedłożenie zmierza wreszcie do wprowadzenia do systemu prawa zasady, wedle której niedopuszczalne byłoby wyłączenie lub ograniczanie przepisów o odsetkach maksymalnych postanowieniami umownymi. W myśl projektu, ograniczenie to dotyczyłoby również umownego wyboru prawa obcego.

2. Stan prawa wspólnotowego w materii objętej projektem

Kwestie stanowiące przedmiot projektu ustawy nie są regulowane prawem wspólnotowym.

3. Traktat podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 roku dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864, dalej: Traktat Akcesyjny)

Żadne z postanowień Traktatu Akcesyjnego nie dotyczy materii projektu.

4. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa wspólnotowego

Prawo wspólnotowe nie reguluje zagadnień, o których jest mowa w projekcie.

5. Konkluzje

Opiniowany projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Opracował: Zespół Prawa Europejskiego

Akceptował: Dyrektor Biura Studiów i Ekspertyz

Wiesław Stańkiewicz

Deskryptory bazy Rex: odsetki maksymalne, kodeks cywilny, kredyt konsumencki, podmioty

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skierowano do druku 2 lipca 2004 r.

Cena 0,48 zł + 22% VAT

